Ալեքսանդր Շիրվանզադե

Մելանիա

XI և XII

Նա ձեռքով տրորեց ճակատն ու աչքերը, կարծես, ուշը ժողովելու համար: Աա՛, ուրեմն Սամսոնը նրան բարերարությո՞ւն է արել, ամուսնանալով նրա հետ:

Եթե երեսովս պիտի տայիր աղքատությունս, ինչո՞ւ ամուսնացար, գոչեց նա, ինչո՞ւ ամուսնացար:

Երևի նրա համար, որ դու էլ երեսովս տաս ծերությունս, հեգնեց Սամսոնը:

Ես ունիմ իրավունք, դու չունիս: Դու քո կամքով ամուսնացար, իսկ ինձ ամուսնացրին: Հասկացի՛ր զանազանությունը: Դու ինձ փողով գնեցիր իմ ծնողներից...

Թող չծախեին... Բայց լռիր, բավական է:

Լռե՞լ: Ոչ, առանց այդ էլ երկար ժամանակ է լռել: Հիմա առիթ են տալիս խոսելու և պիտի խոսի: Նա միշտ տանջվել է, միշտ, թեև ուրիշները նախանձել են նրան՝ այսինքն՝ նրա ադամանդներին ու տուալետներին, կառքերին ու ձիերին, ճաշերին ու ընթրիքներին: Նա ծիծաղել է, երգել, նվագել, թռչկոտել, բայց տանջվել է:

Ինչո՞ւ, ինչո՞ւ ես տանջվել, հարցրեց Սամսոնը:

Որովհետև չեմ կարողացել քեզ սիրել, ուզեցել եմ սիրել, չեմ կարողացել:

Յատուկ Պոէմ

Շնորհակալ եմ, որ գոնե ուզեցել ես սիրել: Ես կատակ չեմ անում, շարունակեց Մելանիան, սրտիս ցավն եմ հայտնում: Մա՛րդ. դու ապրել ես ու վերջացրել կյանքդ, իսկ ես նոր եմ սկսում ապրել, հասկանո՞ւմ ես, նոր-նոր միայն: Չէ որ քսանուչորս տարեկան եմ, ա՛նաստված, ինչպես ապրեմ քեզ հետ: Ինչո՞վ ես ուզում ինձ բախտավորեցնել: Բազմաթիվ ծառաներո՞վ, այս շքեղ տնո՞վ, թանկագին հագուստներո՞վ, ոսկով ու քարեղենո՞վ: Լսի՛ր, ես այն կանանցից չեմ, հասկանո՞ւմ ես, չեմ էլ ուզում լինել: Չեմ ուզում ուտել ամուսնուս հարստությունը, սիրել ուրիշներին: Ի՞նչ ես աչքերդ պսպղացնում: Ի՞նչ ես կատաղում, մի՞թե չգիտես, որ կան այս տեսակ կանայք: Ես ինքս ճանաչում եմ օրիորդներ, որ երազում են գտնել հարուստ ու ծեր ամուսիններ, որպեսզի նրանց փողերը ծախսեն, իսկ սիրեն ուրիշներին: Այո՛, կան, շատ կան այդպիսիները, քեզ էլ է հայտնի, որ կան: Բայց ես չեմ ուզում նրանց օրինակին հետևել, հասկանո՞ւմ ես, չեմ ուզում:

Նա միայն աշխատել է ինքն իրեն խաբել: Սկզբում, երբ սկսեց ճանաչել իրեն, հասկանալ իր անբախտությունը, ուզում էր իր նման շատ-շատերի պես լուռ խոնարհվել ճակատագրի առջև: Բայց չկարողացավ: Հետո փափագեց աշխարհ տեսնել, իմանալ ինչպես են ապրում ժամանակակից հարուստ կամ արիստոկրատ համարված կանայք: Մի տարվա մեջ նա շատ բան տեսավ, շատ բան ուսումնասիրեց և այն, ինչ որ տեսավ ու ուսումնասիրեց, շուտով զզվեցրեց նրան: Այնուհետև աշխատեց գլուխը խաբել հասարակական գործերով: Եվ ահա կես տարի, միայն կես տարի անցած՝ այսօր այս էլ է նրան զզվեցնում: Մարդիկ երեսին կեղծավորում են, հետևից ծաղրում, երեսին խելոք, լուսավորված կին համարում, հետևից փառամոլ, parvenue, выскочка: Նրան չարախոսում են, թե «սիրեկան է փնտրում»: Այժմ նա ուզում է բոլորից ամեն բանից երես դարձնել ու ապրել ինքն իր սրտի համար, ապրել սիրող կնոջ կյանքով, Եվ հանկարծ... սեր չկա... պահանջ կա, բայց սեր չկա: Իսկ քանի որ սեր չկա, ինչի՞ է նման կյանքը և ի՞նչ օգուտ հարստությունից:

Ասա՛, ի՞նչ օգուտ, որ այն էլ երեսովս ես տալիս: Չեմ ուզում քո հարստությունը, չեմ ուզում, երդվում եմ Ժորժիկիս անունով: Խլիր բոլորն ինձանից և փոխարենը տուր ինձ կյանք, ո՛չ թե հարուստ, այլ բախտավոր կյանք: Ես զգալ եմ ուզում ու ապրել: Ես ուզում եմ իմանալ, ինչ ասել է երիտասարդական սեր, ինչ ասել է

առհասարակ սեր...

Ասա, որ ուրիշ տղամարդ ես ուզում, ընդհատեց Սամսոնը կոպտաբար:

Եվ հոգու խորքում զգաց, որ զրպարտում է:

Մի՞թե եթե Մելանիան ուրիշ տղամարդ ուզենա, չի՞ կարող գտնել գաղտնի, և մի՞թե եթե այդպիսի հանցավոր միտք ունենա, այդքան պարզ կխոսի: Ո՛չ, Սամսոնն ավելի ճիշտ կասեր, եթե գոնե նույն խոսքերն արտասաներ առանց «ուրիշ» բառի:

Եթե նույնիսկ այդպես լիներ, գոչեց Մելանիան անսովոր համարձակությամբ, ինչ կա զարմանալու. միթե չե՞ս զգում, որ ունիմ իրավունք:

Մելանիա, գոչեց Սամսոնը, բոլորովին բորբոքվելով խելակորույս կնոջ հանդուգն խոսքերից, խայտառա՛կ կին, բավակա՛ն է...

Ինչո՞ւ խայտառակ: Որ ուրիշների պես չեմ թաքցնում զգացածս ու մտածածս: Որ երեսիդ չե՞մ շողոքորթում ու հետևիցդ խաբում ու անպատվում քեզ: Ասա՛, դու ինքդ երիտասարդ հասակումդ չե՞ս սիրել: Եթե չես սիրել դու մարդ չես, եթե սիրել ես ապրել ես: Բայց ի՞նչ եմ ասում: Դու սիրել էլ ես, սիրահարվել էլ ու ուրիշ բաներ էլ արել: Միտդ բեր ասածներդ, հիշիր ինչեր էիր պատմում երբեմն, անկեղծության րոպեներին: Ասա՛, ամաչո՞ւմ ես: Ինչո՞ւ չթողեցիր, որ ես էլ սիրեմ, ես էլ ապրեմ: Ինչո՞ւ նոր ծլող ծաղիկը կտրեցիր ոսկի մկրատովդ: Ինչո՞ւ ինձ խլեցիր ծնողների գրկից այն ժամանակ, երբ ես երեխա էի: Ինչո՞ւ, ասա՛, ինչո՞ւ:

Նա թուլացած ընկղմվեց գահավորակի վրա և սկսեց հեկեկալ:

Սամսոնը մի ձեռը բազկաթոռի կռնակին հենած՝ մյուսը սեղմել էր ճակատին և նայում էր հատակի մի կետին:

Հեկեկանքը դադարեց: Մելանիան, աչքերը սրբելով, ոտքի կանգնեց, մի վայրկյան մտածեց՝ անշարժ կանգնած: Հետո ձեռով մի դրական շարժումն անելով անցավ արագ քայլերով յուր ննջարանը, որ կից սենյակն էր: Բաց արավ պահարանը, վերցրեց այնտեղից բոլոր յուր ակնեղենները, վերադարձավ և

շպրտեց հատակի վրա, գոչելով.

Սրանցո՞վ ես պարծենում, սրանցո՞վ: Վերցրո՛ւ, քեզ լինի, չեմ ուզում...

Այժմ Սամսոնը նստած էր գահավորակի վրա լուռ, անշարժ: Չգիտեր ինչ ասի, լեզուն կաշկանդվել էր: Կնոջ խոսքերի մեջ նա զգում էր որոշ չափի ճշմարտություն, մանավանդ իր անցյալի վերաբերմամբ, որի դառն հետևանքը կրում էր այժմ: Գունատ էր, որպես աշնան ծառից պոկված տերև: Աչքերը անգիտակցաբար հառեց ցիրուցան սփռված օղերի, ապարանջանների, վզնոցների, մատանիների ու քորոցների վրա, որոնց խոշոր ու մանր ադամանդները գորգի վրա պսպղում էին նուրբ մանուշակագույն փայլով: Եվ, կարծես, այս շինծու աստղերի մեջ էր որոնում իր թշվառության հիմքը: Միթե այսպես չէ՞: Միթե իր կյանքի լավագույն շրջանը այս ադամանդներին տիրանալու համար չէ՞ր գործադրել: Նա կամեցավ առաջ հարստանալ, հետո բախտավորվել: Ինչպե՞ս չհասկացավ, որ տիրելով մեկին, զրկվում է մյուսից, օրեցօր քայքայվում և, գլուխը քաշ ոսկիներ հավաքելով, անգիտակցաբար մերձենում է գերեզմանին:

Ինչպե՞ս չգուշակեց, թե փողով կյանք չի կարելի գնել, թե ժամանակը գետ է, որի ջուրը երբեք հետ չի դառնում: Ինչո՞ւ յուր գոյության վաղվուն շրջանը անցկացրեց սիրուհիների ու անառակ կանանց գրկերում, իսկ կնոջ համար պահեց նրա ողորմելի մնացորդը: Եվ ահա այսօր նրա երեսին են շպրտում այս ադամանդներն ու փոխարենը պահանջում երիտասարդություն... առնական ուժ: Պահանջում է այն, որ նա միայն ունի իրավունք պահանջելու, որովհետև նա սիրուհի չէ, այլ կյանքի հավիտենական ընկերուհի...

Շնորհակալ եմ, հնչեց նրա ականջին Մելանիայի արդեն փոքր-ինչ հանդարտված ձայնը, շնորհակալ եմ արած լավություններիդ համար: Բայց այսուհետև չշարունակես, խնդրում եմ, պահանջում: Այժմ քո բարերարությունը ինձ տանջում է, հասկանո՞ւմ ես, ուղղակի տանջում...

Եվ մի վայրկյան կանգ առնելով, ավելացրեց.

Վաղը կգրեմ ծնողներիս, որ այսուհետև էլ իրավունք չունեն քեզանից օգնություն ստանալու: Ես չեմ ուզում հարստահարվել, դու էլ մի՛ հարստահարվիր...

XII

Մելանիան կատարեց իր խոսքը: Հետևյալ օրն իսկ գրեց մանրամասն նամակ մորը: Նկարագրեց իր ընդհարումը Սամսոնի հետ. պարզեց մինչև այժմ գաղտնի պահած վիշտը, վերջապես, հայտնեց պարզապես, թե այժմ անբախտ է, այնքա՛ն անբախտ, որ հազիվ թե կարողանա այսուհետև ապրել այդ մարդու հետ:

Երեք օր անցած՝ պատասխանի փոխարեն անձամբ եկան նրա ծնողները: Երևի, արդեն շատ ազդու էր գրված Մելանիայի նամակը: Դա մի ոչ այնքան ծեր զույգ էր մարդը գեր-գեր, մոտ հիսուն տարեկան, կինը մարդուց հազիվ չորս-հինգ տարով փոքր, տակավին թարմ, նույնիսկ գեղեցիկ:

Նրանք անմիջապես բացատրություն պահանջեցին իրենց աղջկանից: Մելանիան ասաց, թե բոլորը գրել է նամակում և ուրիշ ասելիք չունի:

Սամսոնը ընդունեց իր զոքանչին ու աներոջը սառը, չկամեցավ նրանց հետ խոսել իր ընտանեկան ընդհարման մասին: Զույգը վշտացավ: Հետևյալ օրը նա որոշեց խնդիրը, ինչպես էլ լինի, բոլորովին պարզել: Այս անգամ Մելանիան համառոտ ու դրական եղանակով կրկնեց բոլորը, ինչ որ գրել էր նամակում: Նա այլևս չի կարող Սամսոնի հետ ապրել, նրա հացն ուտել. խիղճը տանջում է, զգում է իրեն ստորացած մարդու առջև, որին չի սիրում և երբեք չի սիրել և չի կարող սիրել:

Բայց ինչո՞ւ, ինչո՞ւ, գոչեց տիկին Նազանին՝ Մելանիայի մայրը:

Որովհետև ծեր է, պատասխանեց Մելանիան այնքան լուրջ ու կտրուկ եղանակով, որ թույլ չէր տալիս ոչ մի հակաճառություն:

Հը՛մ, փնթփնթաց Սերգեյ Արտեմիչը՝ Մելանիայի հայրը, լա՛վ պատճառ է, օրինյա՛լ լինիս:

Մելանիան մի սուր հանդիմանական հայացք ձգեց հոր երեսին և հարցրեց.

Յատուկ Պոէմ

Քանի՞ տարեկան ես, պապա:

Քառասունուիննս լրացավ անցյալ ամիս:

Իսկ դո՞ւ, մամա:

Քառասունչորս:

Քառասունինը քառասունչորս, զանազանությունը հինգ տարի. հիսունչորս - քսանչորս, զանազանությունը երեսուն տարի: Պապա, աղջկաղ ամուսինը քեզանից ծեր է: Ասա, ինչո՞ւ ինձ տվեցիք այդ մարդուն:

Սամսոն Ֆրանգուլյանը քաղաքի ամենալավ փեսացուներից մեկն էր. խելոք, օրինավոր մարդ ու միլիոնների տեր...

Եվ ծեր, ավեացրեց Մելանիան անսովոր համառությամբ:

Չեմ հասկանում, ինչ ես մի գլուխ կրկնում ծե՛ր, ծե՛ր, ու ծե՛ր, գոչեց տիկին Նազանին, լա՞վ կլիներ՝ եթե քեզ տված լինեինք մի քաղցած երիտասարդի:

Այո, մամա, ավելի լավ կլիներ:

Այժմյան փչացած երիտասարդներից մեկի՞ն, հարցրեց Սերգեյ Արտեմիչը:

Թեկուզ մի շառլատանի, պնդեց Մելանիան նույն համառությամբ:

Սերգեյ, դարձավ տիկին Նազանին իր կողակցին, դու հեռացիր, թող մեզ մենակ:

Սերգեյ Արտեմիչը հասկացավ ամուսնու միտքը և շտապեց կատարել նրա հրամանը:

Նազանին նստեցրեց աղջկան իր մոտ, գահավորակի վրա և մի ձեռով գրկեց նրա մեջքը, մյուսով շոյելով մազերը, ասաց.

Հիմա կարող ես սիրտդ բաց անել: Ես կնիկ եմ, ամեն բան կհասկանամ, մի՛ ամաչիր:

Մա՛մա, թո՛ղ ինձ, արտասանեց Մելանիան, երեսն ամոթով մի կողմ դարձնելով, առանց այդ էլ ես շատ բան ասացի:

Տիկին Նազանին բարվոք համարեց ուղղակի դիմել բուն խնդրին:

Մելա՛նիա, ասաց նա, հառաչելով, մի բան հարցնեմ, չնեղանաս: Ասա՛, քեզ խելքից հանող չկա՞: Էհ, ո՛վ գիտե, Թիֆլիսն է:

Ի՞նչ ես ուզում ասել:

Էհ, մեջտեղը մի ուրիշ տղամարդ չկա՞:

Չր՛մ, արտասանեց Մելանիան, դառնությամբ գլուխը երերելով, գիտեի, որ ա՛յդ պիտի հարցնես: Ո՛չ, մամա, ես ոչ ոքի չեմ սիրում և չեմ էլ ուզում սիրել, քանի որ այս տանն եմ ապրում:

Երդվի՛ր:

Երդվում եմ Ժորժիկիս անունով:

Ոչ ոքի չես սիրում ու էլի մարդուդ հետ չես ուզում ապրել: Չեմ հասկանում: Ծեծո՞ւմ է քեզ Սամսոնը:

Երանի թե ծեծեր...

Հետդ վա՞տ է վարվում:

Ո՛չ:

Ատո՞ւմ է քեզ:

Ընդհակառակը. հիմա ավելի է սիրում:

Ազատություն չի՞ տալիս:

Այնքան է տալիս, որ ես ինքս զզվել եմ:

Յատուկ Պոէմ

Սրտիդ ուզածը չի կատարում:

Կատարում է:

Կարելի է սիրուհինե՞ր է պահում:

Ո՛չ, ո՛չ, մամա, այդ բոլորից և ո՛չ մեկը:

Ուրեմն կամ ես ծերացել եմ ու ոչինչ չեմ հասկանում, կամ դու խելագարվել ես:

Մամա՛, միամիտ մի ձևանար, դու էլ կին ես, հասկացի՛ր դրությունս: Մի րոպե միտդ բեր այն ժամանակը, երբ դու իմ հասակի էիր: Միտդ բեր ու երևակայիր քեզ մի հիսունչորս տարեկան մարդու գրկում:

Հիսունչորս տարին տղամարդի համար ծերություն չէ:

Բայց... Սամսոնը ծեր է, հասկացի՛ր, ծեր...

Այդ ոչ ոք չի կարող ասել, նրան տեսնելով:

Բայց ե՛ս եմ ասում, հասկանո՞ւմ ես, ե՛ս... Ա՛խ, մամա, ի սեր աստծու, խնայի՛ր ինձ, մի՛ ստիպիր...

Մայրը նայեց աղջկա աչքերին և այնտեղ կարդաց նրա խոսքի վերջը. նա գլուխն անզոր թեքեց կրծքին:

Ուրեմն, արտասանեց նա կակազելով, ուրեմն... Մելանիա...

Երեխանե՛րը... առաջ, մամա, բայց հիմա... Ահ, բավակա՛ն է, վերջապես...

Այն, ինչ որ արտահայտում էին երիտասարդ կնոջ հուսահատական շարժումները, այնքան համոզիչ էին և այնքան միևնույն ժամանակ վշտալի, որ Նազանին բոլորովին զինաթափ եղավ և ուժասպառ թիկն տվեց գահավորակին: Ավելի՛ «նա զգաց խղճի խայթ, զգաց և կարեկցեց աղջկան:

Յատուկ Պոէմ

Նույն օրն երեկոյան նա առանձնացավ իր կողակցի հետ, երկար ու երկար խորհրդակցեց: Բայց խնդիրն անլուծելի էր: Տիկին Նազանին փորձեց մարդուն համոզել՝ Սամսոնից բացատրություն պահանջելու: Սերգեյ Արտեմիչը դրականապես մերժեց:

Ամոթ է, ասաց նա, որ հարցնեմ էլ, միևնույն է, ոչինչ չի ասիլ...

Հապա ի՞նչ անենք:

Չգիտեմ:

Երկուսն էլ անզեն ու անզոր նայեցին միմյանց երեսին: Երկուսն էլ զգացին, որ գործված սխալն անուղղելի է և որ իրանք իրանց ձեռքով դժբախտացրել են իրանց հարազատ զավակին...